Stiftelsen norsk okkupasjonshist

117849

Drammens Tidende • MANDAG 24. JANUAR 1996

709 krigsleire Norge under krigen

OSLO (NTB): Tyskerne hadde til sammen 709 leirer for krigsfanger i Norge under okkupasjonen. De fleste av dem lå i Nord-Norge, viser en oversikt som ikke er offentliggjort tidligere.

Det var krigsfangeleirer i de fylkene. I Nordland var det hele 204 leirer for krigsfanger, mens Troms hadde 27, Finnmark 74 og de to trøndelags-fylkene hadde 97 til sammen. Oversikten over krigsfangeleirene blir presentert i prosjektet Norge under okkupasjonen som kartlegger tyskernes aktiviteter i norske kommuner i årene 1940-1945. En del av opplysningene om fangeleirene er hentet fra en hovedfagsoppgave skrevet av Birgit Koch.

– En av grunnene til at det var så mange leirer i Nord-Norge er Nordlandsbanen som tyskerne var så oppsatt på å føre videre, sier historieprofessor Ole Kristian Grimnes ved Universitetet i Oslo til NTB.

– Krigsfangeleirene er en del av lokalhistoriens i Norge. Veldig mange norske kommuner hadde slike leirer. Folk har mange minner knyttet til krigsfangeleirene, hvordan de fikk stukket til fangene litt mat og hvordan fangene marsjerte fram og tilbake til arbeidet, sier Grimnes til NTB.

– I rent økonomiske termer, hvis vi ser bort fra fangenes lidelser, tilførte krigsfangene Norge noe. Blant annet bygde de veier og en rekke flyplasser, påpeker Grimnes.

Ifølge undersøkelsen Norge under krigen var den vanligste leirtypen i Norge Stalag-leirer. Stalag var tyskernes navn på hovedleirer. Disse leirene hadde en kapasitet på opptil 30.000 fanger, men de største ble noen ganger fylt opp. Grunnen var at utover i krigen ble tilstrømningen av krigsfanger mindre, og dessuten var dødelighiten høy blant krigsfangene. En annen type leir var arbeidsbataljonene. Her kunne det være opptil 3.000 fanger.

Døde under arbeidet

Fangene i arbeidsbataljonene bygde veier, jernbanetraseer, festningsanlegg og flyplasser. Blant flyplassene som krigsfangene bygde var Sola ved Stavanger, Gardermoen ved Jessheim, Kjevik ved Kristiansand og Værnes ved Trondheim. Også flyplassen i Banak i Porsanger og flyplassen på Høybuktmoen ved Kirkenes er bygget av krigsfangene. Dessuten bygde de de Nordlandsbanen fra Mo via Fauske til Korsnes.

Ifølge undersøkelsen var det ikke uvanlig at de som døde under arbeidet eller oppholdet i leiren, ble begravd i sementmassene som ble brukt til konstruksjonen av forsvarsanleggene rundt i landet.

De aller fleste av de nærmere 80.000 krigsfangene var fra Sovjetunionen, men det var også noen fra Polen og Jugoslavia. Fangetransporten til Norge startet i 1941. Krigsfangene ble transportert med tog og båt eller de gikk, helst om natten og tidlig om morgenen slik at sivilbefolkningen ikke skulle se dem.

KRIGSFANGELEIRER I NORGE UNDER KRIGEN

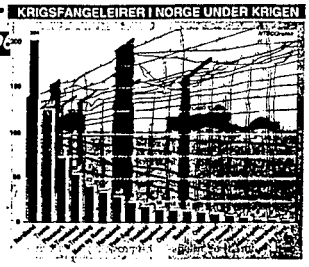

Aftenposten Tirsdag 13. februar 1996

Fersk undersøkelse:

Tyskerbarn og NS-barn er mobbeofre

Rektor Jan Eidi har vært prosjektansvarlig for undersøkelsen «Norge under okkupasjonen». Den påviser klar mobbing av NS-barn og tyskerbarn i hele etterkrigstiden.

LIV HEGNA

De som er spurt, er personer som har opplevet krigen. Undersøkelsen er foreslått av skoleungdom over hele landet. Av 50 000 spørreskjemaer er 19 231 returnert.

Det var krigsfangeleirer i de fylkene. I Nordland var det hele 204 leirer for krigsfanger, mens Troms hadde 27, Finnmark 74 og de to trøndelags-fylkene hadde 97 til sammen. Oversikten over krigsfangeleirene blir presentert i prosjektet Norge under okkupasjonen som kartlegger tyskernes aktiviteter i norske kommuner i årene 1940-1945. En del av opplysningene om fangeleirene er hentet fra en hovedfagsoppgave skrevet av Birgit Koch.

– En av grunnene til at det var så mange leirer i Nord-Norge er Nordlandsbanen som tyskerne var så oppsatt på å føre videre, sier historieprofessor Ole Kristian Grimnes ved Universitetet i Oslo til NTB.

– Krigsfangeleirene er en del av lokalhistoriens i Norge. Veldig mange norske kommuner hadde slike leirer.

Dagbladet Fredag 12. januar 1996 15

TYSKERBARN: Mange av de 8364 barna med tysk far og norsk mor ble født i Lebensborn-hjem rundt om i landet. Arkivfoto: NTB

70 000 kvinner med forhold til tyske soldater

70 000 av i alt 400 000 norske kvinner i de aktuelle aldersgruppene hadde forhold til tyske soldater. Dette framgår av en ny undersøkelse som for første gang gir en full oversikt over tyskerbarna og hvor i Norge de ble født.

AV OTTAR JAKOBSEN

Det ble i alt født 8364 barn med tysk far og norsk mor i Norge under krigen. Finnmark og Bergen utmerker seg med høye fødselstall.

Undersøkelsen «Norge under okkupasjonen» er gjennomført med pensjonert studierektor Jan Eidi som hovedansvarlig, hjulpet av historieprofessor Tore Pryser og forsker Guri Hjeltnes.

Tyskerbarn

Undersøkelsen fastslår at Norge har langt flere tyskerbarn enn Danmark, til tross for Danmarks betydelig høyere andel av befolkningen var bele 18.2 prosent NS-medlemmer.

Likeledes på Dovre der uttrykket «tro til Dovre faller» får seg en knekk: 16.5 prosent av kommunens stemmeberettigede var NS-medlemmer, går det fram av undersøkelsen.

Tolga i Hedmark og Aurskog i Akershus var andre kommuner der NS sto svært sterkt.

NS hadde på det meste 54 651 medlemmer av Norges befolkning på nær tre millioner i 1940.

Bygdehøvdinger

Rådgiver for undersøkelsen,

Aftenposten Fredag 12. april 1996

Likvideringene

Legen Ingolf Andresen og krigen

Av Arvid Norlie, Arendal

I diskusjonen i Aftenposten om likvideringene under krigen er flere ganger nevnt likvidasjonsforsøket mot Ingolf Andresen og (muligens) hans kontordame i Torggata i Oslo i 1944.

Jeg tror jeg er berettiget til å komme med noen kommentarer, fordi jeg for så

oppslagstavlen utenfor Relstads kontor kunne jeg lese med store bokstaver en melding fra London. Dette var i mai 1944.

Meldingen var omtrent slik: «Den kjente angiver dr. Ingolf Andresen og hans kontordame akutt og drept i Torggata i Oslo.»

Det tok lang tid før jeg kom over denne opplysningen, men jeg tok mot til meg og ba oberstløytnant Relstad om hjelp til å få påstanden verifisert. Jeg trodde ikke dengang, ikke lite som jeg gjør det nå, på alt jeg leser.

Desverre tok det tre kvart år før jeg fikk vite at meldingen var feil – Ingolf Andresen ble såret i hodet, og kontordamen hans ble ikke truffet i det hele tatt.

En tid etter krigen lot jeg Gyrvingen ligge en stund, og var i en periode ansatt som journalist i Dagbladet. Her dukker navnet Ingolf Andresen opp

Aftenposten Mandag 11. mars 1996

Annen verdenskrig

Ulateig og likvideringer

Av Einar Sæter, Surndalsøra

Forfatteren Egil Ulateig er misfornøyd med professor Johs. Andenæs' juridiske vurderinger omkring motstandskampens likvidasjoner i Norge under annen verdenskrig (Afp. 1.3.). Dette er ikke merkelig når Ulateig er av dem som mener at den norske

dokumenteres. Med «Norsk Tidendssom kilde har Stridsklev en fremstilling av da gestaposjef Siegfried Fehmers medarbeider dr. Ingolf Andresen ble beskutt i Oslo. Det er brukt som et greit eksempel på en likvidasjon. En kvinnelig medhjelper av dr. Andresen ble drept og han selv hardt såret, ifølge Stridsklev.

Dette er så galt at det straks svekker tillitten til det hun driver med. Som medforfatter av boken «XU – I hemmeleg teneste 1940–1945» kan jeg innestå for at ingen «kvinnelig medhjelper» av Andresen, alias «Dr. Harry», ble skutt. Forøvrig vises til det som står i boken.

Ulateig har ellers opplyst at han anser materiale fra det tyske politiet som

Sandefjords Blad MANDAG 27. MARS 1995

Kartlegger okkupasjonen i Norge

435 ordførere jobber med sandefjordprosjekt

Dersom alt går som prosjekleder Jan Eidi har planlagt blir hovedsenteret for okkupasjonsforskningen plassert i Sandefjord. Tre nye stillinger blir opprettet i Sandefjord.

BJØRN A. ESAISSEN (TEKST) OLAF AKSELSEN (FOTO)

Prosjektleder Jan Eidi og kona Tone S. Eidi har allerede kommet godt i gang med det meget tidkrevende og omfattende registreringsarbeidet. Fortsatt mangler svar fra 43 kommuner, men fra august er prosjektet i full gang. Eidi håper hovedsenteret i Sandefjord kan flytte inn i Peter Grans gate 4.

Bakgrunnen for prosjektet er å registrere en av den mest avgjørende hendelsen i Norges historie mens noen av aktørene ennå lever, ser en meget entusiastisk Jan Eidi.

I prosjektrådet har Eidi inntil nå Bjørn Balstad som har jobbet i Norsk Gallup i 42 år, forfatter Randi Brattelid, okkupasjonsforsker Guri Hjeltnes prosjektleder Tore Pryser ved Lillehammer høyskole og Håkon Randal som er fylkesmann i Hordaland.

Prosjektet som skal kartlegge Norge under okkupasjonen omfatter følgende ting:

- Intervjuundersøkelse om 12 221 nordmenn over 65 år og deres svar på 90 spørsmål om levekår, rettsoppgjør, svartebørs, tyskerarbeid, NS-folk, frontkjempere, hjemmefronten, saboterer og ofoler fra krigsårene. Undersøkelsen ble utført av skoleungdom over hele landet høsten 1994.
- Tyskernes fyrstke og sosiale aktiviteter i alle Norges kommuner 1940-45. 435 ordførere har systematisert 800 personer som nå blant annet kartlegger tyskernes forsvarsanlegg, administrasjon, beslagtagte skoler, bedehus, boliger, lager, fengselsteder, fengsler og fangeleirer. Svarfrist er satt til 27. juni 1995.
- Tidligere medlemmer av Nasjonal Samling startet i oktober i fjor med å kartlegge deres kontorer, møtesteder, stevne- og leirplasser, NS-skoler, landsgenerale- og omsorgshjelpere, hird- og frontkjemperkontorer, servicesteder og alle minnesmerker som er reist og evnehell edelagt.
- Datarregistrering på omtrent 7 000 frontkjempere som gjorde tysk frontarbeide fra 1941 på Østfronten.
- Ekvefiser og rektor Arne R. Haraldstad (66), Askim, har registrert 101 steder Arbeidsmenn hadde leiret med 19 41 fanskalte.
- Kartlegging av 40 000 hjemmestyrkere og omtrent 10 000 ubevæpnete for Norges Hjemmefrontmuseum fra april 1995.
- Kartlegging (uten navn) av 8 648 krigsbarn med norsk mor og tysk far i samarbeid med Norsk Krigsbarnforbund.
- Demografiske data av samtlige 45 000 krigsfanger fordelt på kommu-

LEDER PROSJEKTET: Hovedsekretær for prosjektet «Norge under okkupasjonen» der sannsynlig vis plassert i Sandefjord. Jan Eidi og Tone S. Eidi har allerede kommet godt i gang med registrerings-

Aftenposten Fredag 1. mars 1996

Likvideringene

Gå utenom, sa Andenæs

Av Egil Ulateig, Lesja

Professor Johs. Andenæs har en viss likhet med Vår Herre for folk i min alder. Han synes å ha eksistert til alle tider, og han har uttalt seg med kraft og myndighet om nær sagt alle ting som angår menneskehet

mellom de offisielle tallene (som også Andenæs benytter i sin artikkel fra 1948) og de som man kommer frem til ved et nærmere studium av en hel rekke ulike kilder. Siden jeg selv arbeider med en bok om nettopp likvidasjonene i Norge, er jeg den første til å erkjenne at tallfestingen er et stort problem, men det er fullt mulig å komme frem til et troverdig tall som i hvert fall er dobbelt så høyt som 65 (Jens Christian Hauge har operert med 55). Det er et møysommelig arbeid, og vår man møter utelukkende motbør i de store arkiver som Hjemmefrontmuseet og Riksarkivet. Jeg skal ikke gå i detalj om min egen leting etter dokumentasjon, men

Likvideringer Afp. 13/3-

I Aftenposten 7.3. har Inger C. Stridsklev i sin iver etter å påvise at likvideringer av angivere også skjedde i etterkrigstiden, brukt meg som sannhetsvitne. Hun uttaler bl.a.: «Det skjedde desverre drap på fanger i etterkrigstiden. Dag Berggrav har fortalt at mannen som skal ha angitt ham, ble drept som fange, angivelig av en medfange.»

Min uttalelse om dette er tatt hun i min bok «Vi hadde andre drømmer», s. 129, der jeg opplyser at angiveren i 1948 ble dømt til seks års fengsel for det arbeidet han hadde utført mens han var ansatt i Stapo som tyster, provokatør og

KRONIKK

Likvideringer i Norge

INGER CECILIE STRIDSKLEV

Hittil har man regnet med at i alt 65 mennesker ble likvidert av hjemmefronten i krigstidens Norge. Inger Cecilie Stridsklev har foretatt en grundig undersøkelse av dette, og er kommet til at tallet på sannsynlige likvidasjoner kan være rundt 150, men ikke konklusjoner kan ikke trekkes. Det er på tide at også vi – som danskene – reiser spørsmål om dette, mener kronikeren, som er lege og har utført endel forskning på emner fra krigstiden.

Likvideringer er betegnelsen på drap hjemmefronten foretok på mennesker som var eller ble

kvinner. Ifølge mine tall er det 21 kvinner og 129 menn.

Det typiske likvideringsoffer var en politimann i 20-årene, 23 var frontkjempere. Oftene hadde svært forskjellige yrker, de var akademikere, kommunalt ansatte, bedriftsledere, folk i kontor- og handelsnæring, håndverkere, vanlige arbeidere og husmødre. Den nest vanligste gruppen var bønder, jegere og skogsarbeidere. Det var folk som var mye ute i skog og mark, og derved kunne komme til å oppdage noe som skulle holdes hemmelig. Alderen varierer fra 19 til 79 år. De fleste var i 20- eller 30-årene. 10–15% var over 50 år. NS-medlemskap er kjent for 68 av de 150. Om 20 vites at de *ikke var NS-medlemmer.*

> *April 1945 var den krigsmåneden hvor det er kjent overlegent flest likvideringer, over 2/3 av de registrerte i tabellen*